

SLOBODAN JOVANOVIĆ

Novi Sad, 2009.

TABAKOVIĆEVA NAGRADA ZA ARHITEKTURU

DaNS

DRUŠTVO ARHITEKATA NOVOG SADA

TABAKOVIĆEVA NAGRADA ARHITEKTURE,
najznačajnije priznanje za arhitektonsko stvaralaštvo koje dodeljuje
DRUŠTVO ARHITEKATA NOVOG SAD
u znak sećanja na jednog od pionira moderne arhitekture,
istaknutog graditelja Novog Sada
ĐORĐA TABAKOVIĆA
(1897- 1971)

Veće Tabakovićeve nagrade arhitekture, na sednici održanoj 9. jula 2009 godine u sastavu šest prisutnih članova iz reda dosadašnjih dobitnika Nagrade, pod pred sedništvom arhitekta Miroslava Krstonošića, između četiri kandidata, tajnim glasanjem i većinom, odlučilo je da se Tabakovićeve nagrade arhitekture u 2009. godini dodeli arhitekti Slobodanu Jovanoviću.

U skladu sa Pravilnikom TNA, Nagrada je dodeljena za dostignuća u više oblasti struke: „Iz oblasti konzervatorsko-restauratorski izvedenih projekata vezanih za istoriju arhitekture Novog Sada i Vojvodine, Za dela esejističko - kritičke arhitektonske publicistike, Za zapaženo delovanje u društveno - stručnoj praksi, Za uspešno popularisanje arhitekture, proučavanje, praksu i prezentaciju kulturne i graditeljske baštine i savremene arhitekture Vojvodine, zastupajući tezu o kulturi prostora na osnovama arhitekture određenog miljea i arhitekturi kao uticajnoj komponenti stvaranja i egzistencije prostora”.

Iz Obrazloženja Odluke o dodeli Nagrade

SLOBODAN JOVANOVIĆ, diplomirani inženjer arhitekture NOVI SAD
Monografska izložba povodom dodele TNA u 2009. godini,
GALERIJA MATICE SRPSKE, Novi Sad, Trg galerija 1.OKTOBAR, 2009.
Izložbu priređuje i Katalog izdaje Društvo arhitekata Novog Sada.
Za izdavača: Arhitekt Srđan CRKVENJAKOV Predsednik DANS-a.

Koncept Kataloga, Izložbe i dizajn: Slobodan Jovanović,
Štampa ; FORMA, Novi Sad,
Postavka Izložbe: Zvonko BORAS
Plaketa Nagrade na naslovnoj strani: Akad. vajar Milan TRKULJA, Novi Sad (prva serija), Naslovna strana Kataloga
Ratko KULIĆ (druga serija) Poslednja strana Kataloga

*„Kako do autonomije Vojvodine u novim uslovima“
Okrugli sto Vojvođanskog kluba, Novi Sad 16. 11. 2000. godine
Snimak: Dr Lazar Lazić, Novi Sad*

Lazar Lazić

Slobodan Jovanović biografija

Temerin, 1937, 19. septembar,
Gimnazija u Zrenjaninu 1956. Arhitektonski fakultet AGG Zagreb 1964,

Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture, Novi Sad, 1965-1977,
Pokrajinski i Gradski organi uprave nadležni za urbanizam u Vojvodini i Novom Sadu,
1977-1983,

Gradski zavod za obnovu graditeljskog nasleđa i zaštitu spomenika kulture Novi Sad,
1983- 1993,

Gradski sekretarijat za obrazovanje i kulturu Novi Sad, 1993- 2005, sa prekidom od šest meseci u 1966. u 1996. godini
(na dužnosti direktora RU „Radivoj Ćirpanov”)

Penzija: 1. 01. 2006.

Predsednik DANA-a 1970-1972, SAV i podpredsednik SDA Jugoslavije 1977-1981, SIT Vojvodine 1983-1985 i 1966-
2008, Društva konzervatora Vojvodine 1974-1977,

Jedan od osnivača i članova uprave Kluba arhitekata „1920-1997” Beograd, Kluba arhitekata i uprave 2007 i član
redakcije mesečnika za urbanizam arhitekturu i dizajn ARHITEKTURA u izdanju Kluba, Predsednik Veća TNA 1995-
2005, Glavni i odgovorni urednik DaNS-a 1998-2006, Jedan od osnivača Vojvođanskog kluba u Novom Sadu 1992 i
Predsednik 1999-2007, Član Novosadskog kluba i član uredništva Enciklopedije Novog Sada od 1993 godine do
danas, saradnik Matice srpske.

Biografija i bibliografija: Ko je ko u Srbiji, BGD, 1994, Leksikon arhitekata, GK, BGD 1999, Enciklopedija Novog
Sada, NK, NS 1988, katalog Retrospektivne izložbe, Centar za kulturnu animaciju, NS, 2004,

Saradnik, koautor, autor konzervatorsko- restauratorskih programa, priloga i projekata DUP dela starog centra Novog
Sada (Dunavska, Zmaj Jovina 1968), Renoviranje i rekonstrukcija fasada, Program i idejni projekat uređenja
Petrovaradinske tvrđave 1972, Realizacija obnove fasada, sanacije i adaptacije zgrade u Lisinskog 1. u
Petrovaradinskom podgrađu 1970, Sanacija, rekonstrukcija, adaptacija i enterijer zgrade Gradske biblioteke „Đuro
Daničić” Dunavska 1. u Novom Sadu 1969-1970, Lapidarij Muzeja Srema u Sremskoj Mitrovici 1969, Sanacija r. kuće
Svetozara Markovića – Toze i postavka memorijalne izložbe i projekat rekreacionog centra uz nju na Tisi u Tarašu 1971
i 1975, Galerija „Lazar Vozarević” u Sremskoj Mitrovici 1977, Zaštita, prezentacija i revitalizacija manastirske celine
Bođan 1970-1974, Obnova dela konaka manastira Rakovac, koncepcija i idejno rešenje obnove i prezentacije celin
1972-1978, Uređenje etnoambijenta u Karađorđevu (Rezidencija Predsednika, 1978.) Uređenje prostora i spomen
obeležavanje mesta zatočenja J.B. Tita uz Beogradsku kapiju u Petrovaradinskom podgrađu 1979. i 1984, Spomen
obeležavanje mesta bivše Jermenske crkve u Novom Sadu 1988-1989,

Projekat prezentacije arheološkog lokaliteta 31. pod hotelom Sirmium u Sremskoj Mitrovici, Projekat adaptacije
dvorca u mestu Aleksa Šantić kod Sombora za hotel, 1976 (neizvedeno), 1967 (neizvedeno), Konzervatorsko-

restauratorski uslovi i vođenje poslova revitalizacije na objektima Sinagoge, Platoneuma, Muzeja Vojvodine u Novom Sadu, Patrijaršiji, i centra Sremskih Karlovaca i dr.

Autorske izložbe „Arhitektura u Vojvodini“ u Galeriji „Lazar Vozarević“ S. Mitrovica, 1997, 1981, 1984, 1988 i 1992, Retrospektiva u Novom Sadu 1964-2004 i Autorska izložba „Kultura prostora – arhitektura – prostor kulture“, po pozivu arhitekata iz Alzasa, u Strazburu 2004. godine, Kolektivne izložbe sa članovima Akademije arhitekture Srbije u Parizu, Moskvi, Firenci i Beogradu 2006/2007.

Član tima BISTRICA za MIŠELUK 1980 (Ravnopravna nagrada prvog kruga Konkursa – pet autorskih timova)

Objavljivao u lokalnoj i štampi biv. Jugoslavije, VUS i ČIP ZGB, DNEVNIK NS 1965-2009, SINTEZA LJ. 1970-1990, časopisima ARHITEKTURA ZGB, ARHITEKTURA URBANIZAM, BGD, POLJA NS 1968-2007, ARHITEKTURA BGD, DaNS NS (od prvog broja 1982 godine).

Bavi se proučavanjem, praksom i prezentacijom kulturne i graditeljske baštine u Vojvodini i savremene arhitekture, zastupajući tezu o kulturi prostora kao osnovi arhitekture određenog prostora arhitekturi – uticajnoj komponenti stvaranja i egzistencije prostora kulture.

Aprila meseca 2006. godine izabran za člana Akademije arhitekture Srbije u Beogradu.

Oktobra 2009. dobitnik Tabakovićeve nagrade arhitekture Društva arhitekata Novog Sada.

Slobodan Jovanovic, an architect

Slobodan Jovanovic (Temerin, Vojvodina, 1937)

Graduate engineer of architecture (Zagreb, 1964)

Architect-conservationist of monuments of culture-architecture in Vojvodina and Novi Sad (1965-1993)

Chronicler, commentator, author of exhibitions of cultural heritage and contemporary architecture in Vojvodina and Novi Sad

He deals with the relationship of monuments of culture, cultural heritage and urbanism and society: culture of space-architecture-spaces of culture

Editor of the Magazine DaNS published by the Association of Architects of Novi Sad (1998-2006) and associate of the Magazine since its first issue (1982) until today

In specialised magazines and daily newspapers, on the radio and television he created more than 200 supplements

The President of the Council of Tabakovic's Prize for architecture (1995-2005) that was established in 1994 by the Association of Architects of Novi Sad

Member of the Association of Architects of Novi Sad since 1965

Member and founder of the Club of Architects in Belgrade

Member of the Academy of Architects of Serbia in Belgrade

Biography and bibliography data can be found in the Lexicon of Architects and Catalogue of the Retrospective Exhibition in Novi Sad, 2004

Pula, 1960.

Zadar, avgust, 1963.

Zadar, decembar, 1963.

*Zadar,
decembar,
1963.*

Od 1960. godine, spoljni saradnik Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture Hrvatske, Instituta za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Tehničko snimanje i izrada dokumentacije za Amfiteatar u Puli, Forum u Zadru Nekropolu u Danilu kod Šibenika, Građansku, fortifikacijsku i sakralne arhitekturu Stona, Dubrovnika i okoline, Garić grada u Moslavini, Rimske ostatke u Varaždinskim toplicama i dr, usmerenje je interesa za graditeljsko nasleđe i dragocena praksa za rad u oblasti zaštite spomenika kulture.

Petrovaradinska tvrđava, 1965.

Izbište, 1973.

Dunavska ulica, Novi Sad, 1968.

Sa saradnicima na Sinagogi, Novi Sad, 1987.

Sa dobitnicima TNA

Otvaranje izložbe arh. Bogdana Bogdanovića, Kikinda, 2002.

Evropski dani kulturne baštine, Novi Sad, 2004.

Otvaranje izložbe arh. Milana Stojkova, Strazbur, 2003.

Povodom dodele Tabakovićeve nagrade arhitekture Slobodanu Jovanoviću

Arhitekti najčešće pogrešno veruju da su njihova dela večna, da su uz dela i njihovi tvorci večni, pa im stoga i nije potrebno bilo kakvo pamćenje, jer su oni stalno pred očima javnosti. Ako je delo dobro, uspelo, to svi vide, i sada i ubuduće, misle arhitekti. I ako je delo neuspelo, i to svi vide, ali autor – arhitekta ima privilegiju da na njemu nije potpisan, pa će se njegovo ime nekako zabašuriti i zaboraviti.

Zgrade, međutim, stare iz dana u dan, menjaju svoj fizički izgled. Arhitekti se odmah po završetku jednog posla prihvataju drugog, možda manje značajnog. Tako onaj trenutak kada smo svi mogli da procenimo vrednost jednog dela i umetničku snagu njegovog autora nepovratno prolazi, ako se ne zabeleži.

To je shvatila generacija novosadskih arhitekata koja je stupila na javnu scenu šezdesetih godina prošloga veka. U ovoj generaciji, kao i u svakoj drugoj, bilo je više talentovanih poslenika, ali se ona razlikovala od ranijih i potonjih po tome što je imala svog hroničara, promotera, istoričara, Slobodana Jovanovića.

Jovanović je zabeležio zvezdane trenutke u karijeri Dušana Krstića, Milorada Milidragovića, Milorada Berbakova, Milana Marića, Đorđa Grbića, Dušana Radovanovića, Miodraga Jovanovića. Bez njegovih afirmativnih ocena, zabeleženih na pravom mestu i u pravo vreme, danas bismo pred očima imali samo ruinirane i bezimene objekte, a naša ukupna kulturna baština bila bi trajno oštećena u jednom svom značajnom segmentu.

Delo Slobodana Jovanovića je raznovrsno i razgranato. Tekstovima objavljenim u dnevnoj štampi, u katalogima izložbi, u stručnim časopisima, treba pridodati i ulogu u formiranju arhitektonske sekcije Sremskomitrovačkog Salona, oživljavanje i dugogodišnje uspešno vođenje časopisa DaNS, po kome se Društvo arhitekata Novog Sada najčešće prepoznaje, kao i nemerljiv doprinos u formiranju arhitektonskog odeljka u Enciklopediji Novog Sada. Najznačajnije Jovanovićevo zaveštanje je, međutim, upravo Nagrada čiji je zasluženi laureat postao: Tabakovićeve nagrade. Ovo vojvođansko stručno priznanje za ukupno životno delo u arhitekturi Jovanović je inicirao i osmislio. Tako se pridružio onima čije je stvaralaštvo sa razlogom cenio kao dugogodišnji predsednik Žirija, i postao ugled onima koji će u narednim godinama ovo značajno priznanje sa ponosom poneti.

Zoran Manević

Beograd, oktobar, 2009.

To je zaista tako sve dok delo i autor ne odu u istoriju. A kako nas moderna nauka uči, istorija je sve što se dogodilo juče, i onda unazad do iskoni.

Svaka sagrađena zgrada je istorija arhitekture samo dan pošto se svečano preda na upotrebu. Ono što kasnije vidimo pred očima jeste objekat koji počinje da stari, menja se, a nekoliko decenija kasnije jedva da se može prepoznati.

Istorija je priča o prošlosti, to je privid sadašnje stvarnosti.

ARHITEKTURA NAŠEG OSLOBOĐENJA–OSLOBOĐENJE NAŠE ARHITEKTURE

Oktobarski osvrt

Javna i privatna zdanja, ukupan urbani razvoj, između dva svetska rata, za nešto više od dve decenije trajanja Aleksandrovske epohe (kako taj period naziva istoričar umetnosti Pavle Vasić) dali su Novom Sadu oznake grada izrazito savremene i napredne orijentacije.

Planiranje i planska izgradnja, uvođenje pravila i standarda (Građevinski pravilnik za grad Novi Sad, 1938.godine), infrastrukturni zahvati i objekti na zemljištu koje je trezveno i domaćinski korišteno i pripremano za to, rušenje „Brukšanca“, širenje izgradnje na području Malog i Velikog Limana, povlačenje zbilja urbanih poteza kakav je bio Bul. Kraljice Marije (potonji Bul. Maršala Tita, pa Mihajla Pupina danas) od mosta Kraljevića Tomislava, kasnije mosta Maršala Tita na mestu današnjeg podignutog nakon bombardovanja, 1999.godine, sa prodorom ka središtu starog dela grada, institucija i praksa javnih arhitektonskih i urbanističkih konkursa i slično, bilo je posledica delovanja i saradnje agilne i prosvetne gradske vlasti i uprave sa tada nevelikim, ali dobro organizovanim brojem arhitekata i inženjera u stručnim organizacijama i komorskom mehanizmu, sa osloncem na inicijativu i podršku građanstva koje se interesno organizovalo (poput stanovnika ili kućevlasnika. Velikog Limana (Udruženja za unapređenje Velikog Limana izdavalo je, 1936. godine i svoj list „Glas Velikog Limana“.)

O arhitekturi tog među-ratnog razdoblja svedoče zgrade Banovinske uprave i Dvora „Velike Bele Lađe“, kakvom ju je video njen projektant Dragiša Brašovan i njegova, nešto ranije projektovana i izvedena zgrada Radničke komore na istom Bulevaru. Tu su objekti arhitekta Đorđa Tabakovića (Dom novosadske trgovačke omladine, Sokolski dom, Tanurdžićeva i Klajnova palata, kuća dr. Jovanovića u današnjoj ulici Ilije Ognjanovića i mnoge druge) .Tu su takođe i dela drugih domaćih arhitekata i inženjera, graditelja i preduzimača kojima je mesto u istoriji novosadske arhitekture i u Vojvodini, jasno pronađeno i valorizacijom već istaknuto.

Posle četvorogodišnjeg zastoja i nazadovanja, između aprilskih dana 1941. i oktobarskih dana 1944.godine, Novi Sad je ponovo mesto obnoviteljskog i graditeljskog poleta (Obnova i izgradnja zemlje).

Ako je svojevremeno, druga polovina 19. veka, nakon fatalnog bombardovanja Novog Sada, 1849.godine, pretvorena u njegovu Prvu veliku obnovu, ono što je sledilo sredinom 20. veka i sledećih decenija, sve do devedesetih, sa pravom se periodizuje kao Druga velika obnova.

Jedan od graditelja Novog Sada, svojevremeno istaknuta ličnost javnog života u Novom Sadu i Vojvodini, o početnom periodu te Druge obnove je napisao:

„Političke i društvene promene posle Drugog svetskog rata izazvale su i krupne društveno-ekonomske i kulturne promene u životu grada i jedan, do tada nesanjani polet u urbanizmu i arhitekturi Novog Sada. Regulacioni plan koji je pred Drugi svetski rat (1941.) izradio arhitekta Juraj Najdhart (original plana sa autorovim potpisom overen pečatom Grada, pronađen osamdesetih godina prošlog veka u jednoj garaži, sklonjen je, a potom nestao, op. SJ) već nije odgovorio u celini koncepciji novih urbanista, niti njihovom shvatanju one uloge koja će u perspektivi pripasti Novom Sadu. Plan je preraden i on se danas pred našim očima izvodi prema poslednjoj reči građevinske tehnike. Ogromne palate za stanovanje („kolektivno stanovanje“, op.SJ) nose sva obeležja socijalističke izgradnje kao što su građevinski materijal, racionalnost izražena u fasadama, ali i skučenost stambenih prostorija. Građanstvo naviknuto na prostrane

stanove teško se prilagođuje novoj arhitekturi, ali ono shvata da je ovu novu arhitekturu donelo novo vreme koje traži promenu starog načina života (Daka Popović, Prilog urbanističkom i arhitektonskom razvoju grada Novog Sada, Rad Vojvođanskih muzeja 12,13, NS,1964, str 153-160).

O tome kakva je stvarno bila ta „arhitektura našeg oslobođenja“ kako je sada uslovno nazivam, kakva je i koja je njena međuzavisnost sa urbanizmom i urbanizacijom, svedoče još postojeća dela poratne aktivne generacije stvaralaca i graditelja Mora se imati u vidu da je arhitektura tog vremena nastajala u uslovima i prema programima diktiranim društveno-političkim i ekonomskim stanjem, ideološkom orijentacijom države kao investitora, odnosno njenih eksponenata i zastupnika u državno-partijskom aparatu i strukturama. Naravno, sve se dešavalo u skladu sa tehničko-tehnološkim mogućnostima vremena i prostora koje su arhitekti i graditelji imali na raspolaganju.

Jedna šira i produbljenija analiza arhitekture tog perioda i dana bližih kraju druge polovine 20. veka, pored već kritički izricanih komentara, mogla bi se ilustrovati naravno, ne samo delima onih koji su u tom dobu projektovali i gradili, bili nagradama i priznanjima apostrofirani, već i onih koji su svojim odlukama koncipirali i usmeravali ukupnu politiku razvoja, a unutar toga i politiku i praksu stanja kulture u zemlji i u Vojvodini posebno.

U nešto ranijem periodu, posebno, od 1965-86.godine, svoja najznačajnija dela u Novom Sadu ostavili su arhitekti dobitnici Oktobarske nagrade: Petar Jankov (1921-1988), Tatjana Vanjfatov-Savić (1929), Pavle Žilnik (1920-2006), Đorđe Tabaković (1897-1971), Miloš Savić (1929-2003), Dragan Ivković (1931-1993), Milan Zličić (1937) kao tim, Miodrag Lozić (1934), Dušan Krstić (1938), Andrija Sečujski (1914-2008), Milan Mihelić (1925) arhitekta iz Slovenije, Zora Mitrović-Pajkić (1927), Milan Matović (1932-2002), Milorad Milidragović (1938-1999), Aleksandar Kelemen (1924) i Slavko Odavić (1932-2008),

Godine 1997. Oktobarska nagrada dodeljena je Društvu arhitekata Novog Sada za uspešno izdavaštvo lista DsaNS.

Društvo arhitekata Novog Sada je, ustanovljavanjem Tabakovićeve nagrade arhitekture 1994. godine, podvuklo vrednosti već nagrađenih, ali je njihovim imenima dodalo još nekoliko nespornih autorskih ličnosti čija dela i doprinos za Novi Sad imaju poseban značaj. To su Miroslav Krstonošić, Sibin Đorđević, Ranko Radović, Milan Marić, Đorđe Grbić i najzad ove, 2008. godine Miodrag R. Jovanović. (TNA su dobili takođe i arhitekt Milorad Berbakov iz Zrenjanina i Karlo Denegri iz Subotice)

U grupu onih čije je arhitektonsko stvaranje dalo pečat i osobito dobro je bilo zapaženo u stručnoj i široj javnosti, uz sećanje na Imre Farkaša, Zorana Nikolića, Andriju Šreka, Ristu Šekerinskog i još neke druge novosadske arhitekta, mogu se dopisati i imena Ivica Mladenovića, Petra Stogova i Petra Marjanovića svojevremenih dobitnika jugoslovenskog konkursa za stambene kule na početku Bul. Oslobođenja, Milana Lojanice, Predraga Cagića i Borivoja Jovanovića autora konkursnih rešenja za stambeno-poslovne blokove takođe uz Bul oslobođenja, te Milenije i Darka Marušića koji su opet nakon konkursne pobeđe izgradili stambeno poslovni blok na istom bulevaru kao i izuzetno delo Metalske banke uz nekadanju zgradu Radničkog univerziteta u centru grada.

Naravno tu su i imena autora Upravne zgrade NIS – Naftagas –a na uglu Bul. oslobođenja i ul. Narodnog fronta (Županjevac, Pantić, Keković), ime Viktora Jackijevića (autora zgrade SNP), Živorada Jankovića i Branka Bulića (SPENS), neponovljivog Ive Kurtovića projektanta zgrade Spomen zbirke Pavla Beljanskog ili ime, već pominjanog Milana Mihelića projektanta Robne kuće Novi Sad.

Kada se ovom ešalonu promotera i boraca za savremenost, modernitet i urbanitet Novog Sada dopišu imena i ostvarenja koja su ostavili arhitekti Blagoje Reba, Natko Marinčić ili ona koja su već ostvarili i još stvaraju Ljilja Milin, Vaso Kresović, Radoja Cvetkov, Bora Radusinović, Slavko Županski, Slobodan Kuzmanović, Dušan Radovanović, Leonid Nešić i još nekolicine, lista onih koji su stvarali tu, tako- zvanu arhitekturu našeg oslobođenja ne bi bila iscrpljena.

U Oktobarske dane 2008. želja nam je da naglasimo osobeni aspekt tog segmenta arhitektonskog stvaralaštva i urbanog razvoja grada koji je, kroz transponovanja razne vrste, transformacijama i uz mnoge moguće zamerke zapravo bio nastavak i kontinuitet mađuratne „moderne“, uz istovremeno distanciranje od prakse tzv. socijalističkog realizma i arhitekture tog duha i manira.

Po prostornim rešenjima, funkcionalnoj dispoziciji i povezivanju sadržaja, konstruktivnim i kompozicionim primerima, saradnjom sa likovnim umetnicima / Boško Petrović, Jovan Soldatović, Aleksandar Lakić, Ljubiša Petrović, Isidor Vrsajkov i dr./ bila je to, sem izuzetno, arhitektura našeg stvarnog oslobođenja – arhitektura koja je nezavisno od ideoloških formula, uputstava i diktata, po izrazu i po formi bila u saglasju sa onim velikim NE, krutosti i duhovnoj stezi koncepta soc- realizma / zvanično zagovaranog kao kritike „krize dekadentnog zapada“. Tako su se koncept i praksa zajedničkog rada, tolerancije, sinteze, istraživanja i kreativnog duha poznatih likovnih kolonija ovde u Vojvodini, preplitali sa radom arhitekata i nastojali biti i uspevali to (kako su govorili istoričari umetnosti Đorđe Jović ili Bela Duranci, a kasnije i mladi), u saglasju sa linijama humanizacije prostora i oljuđenja naših kuća i naselja.

Sadržajno i oblikovno, arhitektonskom formom i strukturom „arhitektura našeg oslobođenja“, oslanjala se i nastojala je održati korak – tražiti svoj obrazac u primerima sinteze i domaće – lokalne interpretacije međuratne i poratne arhitekture zapada.

U Vojvodini i Novom Sadu, na ideološko protivljenje ili estetsko opiranje i kritiku savremenoj arhitektonskoj praksi nismo nailazili. Za čitav ovaj period arhitektonskog stvaranja u Novom Sadu prihvatljiva je i neopovrgnuta je ocena koju smo dali komentarnom izložbe Sremsko mitrovačkog salona 1977. godine:

„Uočavajući tendenciju ka autonomnosti arhitektonskog izraza i autonomnosti arhitektonskog jezika moramo konstatovati da se arhitektura u Vojvodini još uvek raspinja negde između mogućnosti prostora u međurečju Dunava, Tise i Save i onog šireg prostora dalje od njihovog utoka.“.....“ „Sve što se ovde dešava odraz je susreta naučenog u našim arhitektonskim školama, sa viđenim na putovanjima i u arhitekturi, sa mogućom primenom i transponovanjem u specifične uslove i mogućnosti na koje utiču lokalne prirodne i društveno- ekonomske datosti, investiciona politika i praksa, a slobodno se može reći i tradicija planskog artikulisanja prostora“

Primeri rečenog u Novom Sadu su zgrade Pokrajinskog SUP-a ili Zavoda za socijalno osiguranje koje je podigao arhitekta Kelemen na Bul. Oslobođenja 1954. odnosno u Hilendarskoj ulici 1961. godine, Administrativno- upravne zgrade Sibina i Milene Đorđević 1957/58. zgrade Poljoprivrednog fakulteta na Limanu 1956-1964 ili zgrada ZIG- u začelju Banovine koja je po projektu istih autora podignuta 1957. godine

Iza devedesetih godina 20. veka međutim, čak i nešto pre, uslovi društveno- političkih i ekonomskih odnosa u zemlji menjaju filozofiju, strukturu i fizionomiju tro-decenijskog više- manje kontinuiranog i planski uspešno usmeravanog razvoja grada

Težak danak u razvoju urbanog života i arhitekture plaćen je i još dugo će se kroz vreme naplaćivati zbog posledica devastiranja nastalih opštom pometnjom vrednosnih ciljeva i orijentacije.

Svojevrsnom procvatu „urbanizma uz istovremeno degradiranje urbaniteta“ kumovala je i izrodila je u licemerje formula „permanentne rekonstrukcije grada“ koja još uvek diže prašinu po ulicama zbog novih kućerina koje niču iza svakog čoška. Delovi grada intenzivno su promenili izgled ne samo u ambijentima već i likom u celini sve do neprepoznatljivosti.

Zalud su bila upozorenja „o bastardima struke i politike“ Dušice Seferagić, zalaganja za celovitost slike „o ovdašnjem i sadašnjem“ koje je iznosio Bata Kara – Pečić, zalud konstatacije „o kontraverzama naših ocena o razvoju naših gradova“ koje je davao Dragan Ivković ili „o potrebi razgraničenja, ali i sinteze opšteg i posebnog“ o čemu je pisao Ljubinko Pušić. Zalud su bila upozorenja Slavka Županskog o „zagubljenoj arhitekturi“ ili Milorada Milidragovića da „stan nije samo krov nad glavom.“ (Svi tekstovi navedenih autora objavljeni su u listu DaNS)

Ne obraćajući pažnju na šumove, pa potom na „huk vetra“ kako su svoje- vreme no pevali popularni sastavi, naravno da nas je zahvatila ne spremna „oluja“ i u arhitekturi i u urbanizmu.

Peda Vranješević arhitekta, kompozitor, ali i svojevrsni „insajder“ iz reda urbanista, u leto 2005. godine, u razgovoru sa Igorom Burićem za novosadski Dnevnik , vrlo sažeto i tačno ocrtava tadanju situaciju Novog Sada kao „seljačizam onepismenjenog naroda“ prelaženje Dunava skelom i život sa „turbo-urbanizmom“

Veliko je pitanje koliko je đaka novosadske arhitektonske škole pročitale vredne knjige koje je pisao naš sugrađanin, profesor urbane sociologije i arhitekta dr Ljubinko Pušić ili koliko ih sledi učenje Ranka Radovića, svog profesora, osnivača i zagovornika te škole.

U kontekstu, ovde samo ovlaš nagoveštenih primera , tema i teza, nije mi moguće zaobići i podsećanje Branislava Krstića, nekada visokog i jedinog arhitektu, funkcionera SIV- a- na pitanje koje mu je, kako je naveo, postavio još 1994. godine Pol Anri Šombar , svetski poznati sociolog , a pitanje je glasilo . „ Kako ste to mogli učiniti“? žaleći što je Evropa ostala bez takve zemlje kakva je ona naša bila.

Šta je stvarnost i koje su perspektive arhitekture savremenog trenutka kod nas? Ima li šanse za „oslobođenje naše arhitekture“ od pritisaka, taloga i stega političko- ekonomske stvarnosti, danas već ili u skorije vreme? Oslobođenje od „turbo-urbanizma“ i „turbo- arhitekture“ i ponovno izlaženje na put pokušaja sjedinjavanja i prožimanja grada, arhitekture i kulture?

Iskoraci iz klasičnih šema, pozitivni rezultati i primeri stvaranja mladih / Dragan Marinčić – kuća na Trifkovićevom trgu, početna dela i konkursi Lazara Kuzmanova, Ilje Mikitišina, Nemanje Radusinovića, Žolta Ivanovića, Đorda Bajla, i čitavog jata onih koji se pojavljuju na arhitektonskom nebu Novog Sada), uz oslonac na već profilisane stvaraoce pružaju nadu. da se na podlozi kulture ovdašnjeg i šireg prostora oslobodi put za prodor nove domaće arhitekture i širenje prostora kulture upšte.

Bez toga, „za oslobađanje naše arhitekture“ od investitorske jagme za brzom zaradom , bez uvažavanja stručnih standarda i moralnih normi, za oslobađanje od kolotečine, špekulantskih pritisaka, neregularnosti u zakonskoj praksi i

proceduri planiranja, projektovanja, revizije projekata, pravu i u praksi vršenja nadzora nad izgradnjom, sve do nemara za psihofizičke i socijalno- zdravstvene i najzad estetske komponente izgrađenog, potrebne su višestране, višeslojne promene na svim planovima društveno- ekonomske egzistencije, u pravnoj regulativi i u organizovanosti društva, a paralelno sa tim, potrebni su novi kreativni duh i polet među arhitektima samim.

U vreme informatičko- tehničkih i tehnoloških inovacija, savladavanja problema uspostavljenih novim potrebama i izazovima vremena (promena prirode, čoveka i okruženja), arhitektura bez koncepta, misaone potke i ekoloških pouka, bez smelosti da se na pozitivnim zasadama prethodnika napravi iskorak u budućnost, nema izgleda da bude simbol duhovne, bio- ekološke slobode i autonomnosti čoveka kao ličnosti u društvu.

Novi Sad ima sreće da su neki njegovi mladi arhitekti, danas već autori i akteri arhitektonske scene, a da neki od njih uveliko već deluju i afirmišu se u svetu.

Ovde: Dragan Marinčić, Nemanja Radusinović, Žolt Ivanović, Đorđe Bajlo, Jelena Atanacković- Jeličić, Aleksandar Vicko, Aleksandar Sabadoš i još nekolicu, među prvima, a napolju, počev od USA, preko evropskih zemalja do daleke Azije: arhitekturu misle i projektuju Srđan Jovanović-Weiss, Slobodan Stanić, Slavica Mirović, Aleksandar – Saša Gačić, Siniša Macedonić, Petar Stojčić i drugi.

Oni su moguće veze Novog Sada i sveta – putevi mogućeg oslobađanja domaće arhitekture i njenog povratka zanemarenim vrednostima.

U pokušaju da se uspostavi linija kontinuiteta, u prikazu i rasmatranju teme u dužem vremenskom razdoblju, dobro je imati uvid i u tekstove :

Novosadska arhitektura, DaNS 30, st 14-16,

Urbanizam i arhitektura prve polovine 20. V. u Vojvodini, DaNS, NS, maj 1998, st 18,19,

Arhitektura Novog Sada druge polovine 20. v. DaNS 32, NS, 2000, st 23-35.

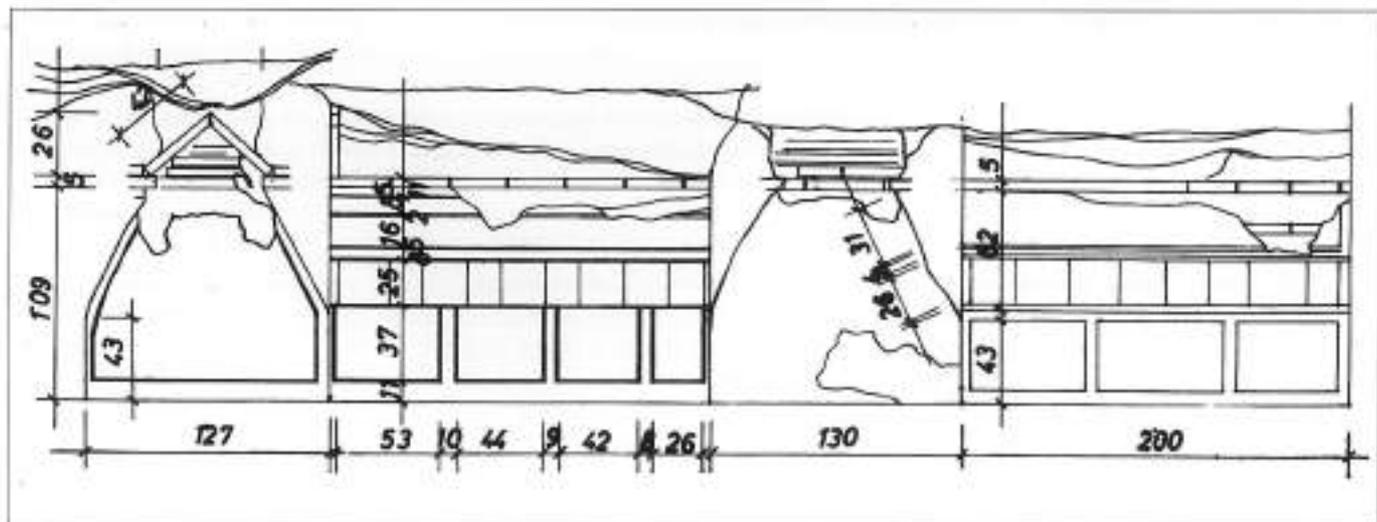
Slobodan Jovanović

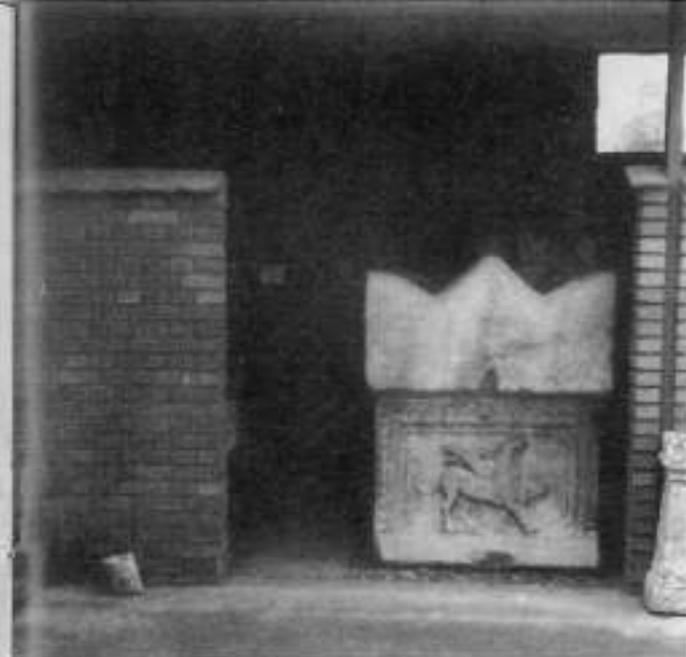
Oktobar, 2008.

*Kasno-antička grobnica,
Beška, 1966.*

*Kasno-antička grobnica,
Beška, 1966, tehnički snimak*

Lapidarij Muzeja Srema, Sremska Mitrovica, 1974.

Lapidarij Muzeja Srema

Lapidarij, Muzej Srema

SPREGA NOVOG I STAROG

Dunavska ulica u Novom Sadu, unutar zone ambijentalne zaštite koju provodi Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture i Zavod za urbanizam grada, postavlja specifične zadatke i zahteva posebno pažljiv tretman u pogledu obrade i rešenja svakog detalja i celine. Enterijeri i eksterijeri lokala, poslovnih prostorija ili prodavnica, uređenje izloga, vizuelne komunikacije putem cimera, reklama, natpisa, firmi, osvetljenja i kompletni štimpung moraju nenametljivo ali zato sugestivno dati do znanja da se radi o posebnim vrednostima. O onim vrednostima koje grad poseduje i koje treba plasirati i Italijima i strancima.

Dakle, radi se o jednom skupu svih elemenata koji će jedan sam po sebi visokokumulativan prostor u trgovačkom centru grada osposobiti da do kraja odigra ulogu koju pa prilozi stvari ima.

S obzirom da se radi o jednom od prvih praktičnih zahteva, u skladu sa elaboratom o rekonstrukciji starog „jezgra“ grada, želja je da se uklopi na neke osobenosti predloga i izvedenog zahteva i rešenja enterijera kako bi zapravo trebalo, pa našim mišljenju, prilazi u narednim, sličnim zahvatima.

Bez pretenzija da se daje recept, čak se ogradjujemo od toga, treba pomenuti tri bitna momenta za sam pristup i nabelina usvojive stavove.

1. Izgled objekta, odnosno portala izloga, vrata i obrada fasade u plastici i kolorističko rešenje, podležu strogim uslovima koje celovitost usvojenog elaborata rekonstrukcije centra zahteva za pojedinu zgradu.

2. Unutrašnjost podleže, uz obavezne radove na sanaciji u građevinsko higijenskom smislu, takvom tretmanu koji će postojeće arhitektonsko prostorne vrednosti sačuvati i podvući, ili ako su vremenom bile degradirane, pokušati da uspostavi.

3. Adekvatnom opremom, od elemenata nameštaja do najsitnijeg upotrebnog predmeta, mora se nastojati da se postigne što bolje funkcionisanje onoga šta sadašnji nalaze, uz istovremeno traženje takvog odnosa prema datom prostoru koji neće biti falširanje i ustupak malograđanskom ukusu i sentimentalizmu, već odnosa koji će na bazi savremenih ideja, duha i materijalnih mogućnosti, značiti praktično rešenje stvarna društvene potrebe čoveka.

Na osnovu ovakvog teoretskog pristupa prišlo se rešavanju konkretnog zadatka. Na 44 m² trebalo je omogućiti odgovarajući kontakt s korisnicima raznih usluga koje nudi jedna turistička agencija: prodaju i izloganje na mala raznovrsne robe,

od pića, čokolade i cigareta do suvenira. Napokon tu je i prostor za obavljanje administrativno-računovodstvenog posla za šest radnih mesta.

Sam prolaznih korisnika navedenih usluga moralo se računati, i omogućiti, istovremeno obavljanje poslovnih razgovora u relativno mirnijem, intimnijem vidu u dužem vremenskom intervalu. Navedeni zahtevi projektnog programa razrešeni su tako što je deo stranaka odmah kod ulaza u poslovnicu prihvaćen od osoblja za puštanje paralelno postavljenerim sa ulicom.

Postojeća nusprostorija u začelju iskorističena je za smeštaj administracije i računovodstva, kao i organizaciju minimalnog samitarnog čvora i garderobe osoblja.

Svi elementi nameštaja, sem stolica (izabranih tipova kolekcije „Jadran“) i visećih lampi, specijalno su projektovani za poslovnicu, uz nastojanje da se obezbedi jednostavnost i karakterističnost detalja koji bi repetirani u ritmu poslovnice, uz određene varijacije, mogli formirati stil firme i delatnosti. Pristupačnost regala čeno i sa začelja, te njegova rahla struktura, unutar podele u funkcionalnom smislu, omogućuje jedinstveno celovito delovanje prostora.

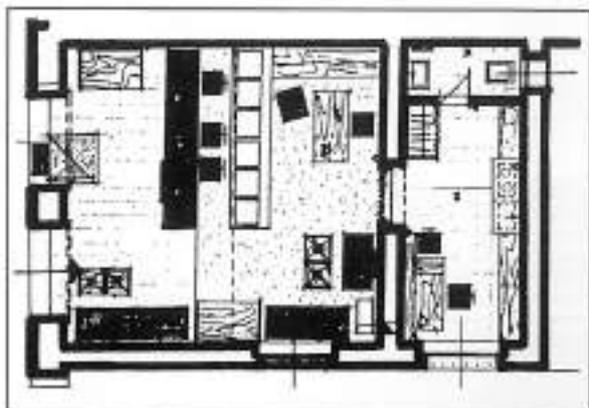
Veštačko osvetljenje provedeno je dosledno principu – svaka funkcija odgovarajući svetlosni izvor i mesto. Dominantnu u dnevnom, a pogotovo noćnom utisku čini vertikalno ispisano ime firme ukompanovano u završni element regala i izvedeno u crveno-belom perspektu velike svetlosne moći. Ovaj karakteristični detalj enterijera pristekao je iz zahteva investitora za prodajom i upadljivom reklamom, firmom, i istovremeno zbog ograničenih mogućnosti da se to reši na fasadi objekta u kojem se poslovnica nalazi. Snažno opšte i pojedinačno osvetljenje unutrašnjeg prostora, kome samo doprinose bele zidne i plafonske površine, deluje efektivno na prolaznike, ujedno ima i funkciju svojevrsne zaštite od provala. Čitav tretman enterijera omogućio je da se izbegne klasični tip izloga. Njega, u stvari, zamenjuje policica – vitrina u niši jednog od dva otvora prema ulici. Ulazna vrata drugog otvora na fasadi rešena su kao i zastakljenje prvog, bez klasičnog okvira od drveta ili metala. Dimenzije vratnog krila su omogućile da se u uskom profilu nad njima, koji ima konstruktivno funkcionalni razlog, pojavi telegrafski ispisano skraćeno ime firme, uz to treba napomenuti da je enterijer upotpunjen i nevelikim brojem reklamnih fotografija i delova.

Razumevanje i trud izvođača i investitora ovog enterijera, kao i predusretljivost redakcije časopisa „Izlog“ da ove snimke i tekst objavi uvek bi i ubuduće bili i korisni i poželjni.

ing. arh. konzervator
Slobodan JOVANOVIĆ

investitor: Inex-Turistička agencija
izvođač oprema: Građevinsko preduzeće „Novo delo“,
Novi Sad

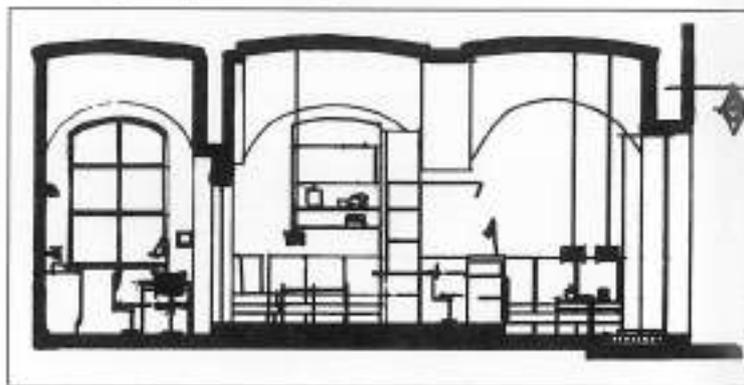
projektni: dipl. ing. arh. Slobodan Jovanović

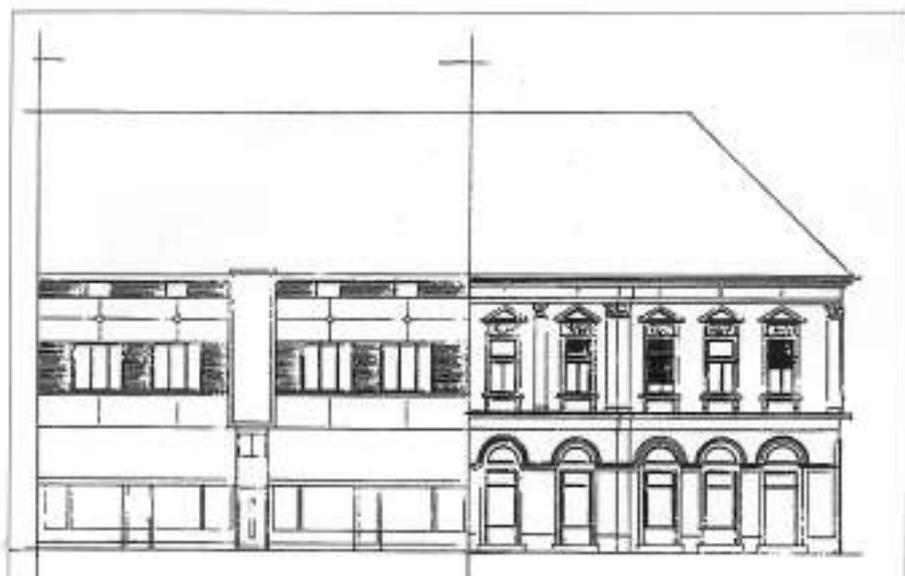

Povišenjem, odnosno razlikom u nivou poda koja nije samo visinska već i u obradi površina, kao i regalom iza pulta distancirano je radno mesto šefa poslovnice i grupa za sedenje i poslovni razgovor od ulazne partije.

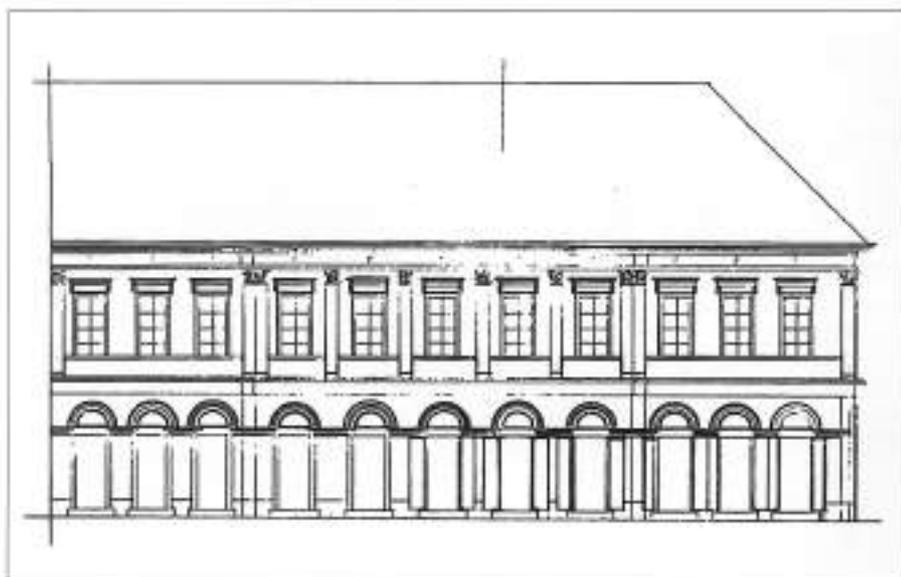

Različita visina pojedinih elemenata regala i njihova nezavršenost prema krivoj liniji luka i svoda plafona treba da deluje kontrastirajuće, ali ne i isforsirano kao veza jednog takvog pregradnog elementa sa arhitektonski i prostorno najbitnijih karakteristikama zatečenog ambijenta enterijera.

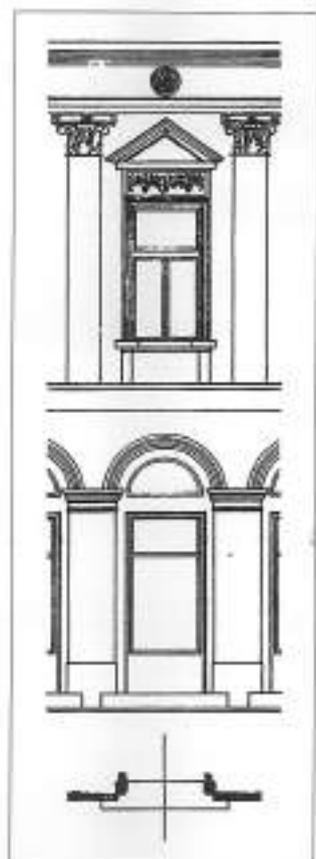

Novi Sad, Zmaj Jovina ulica, br. 15, zatečeno stanje, 1967.

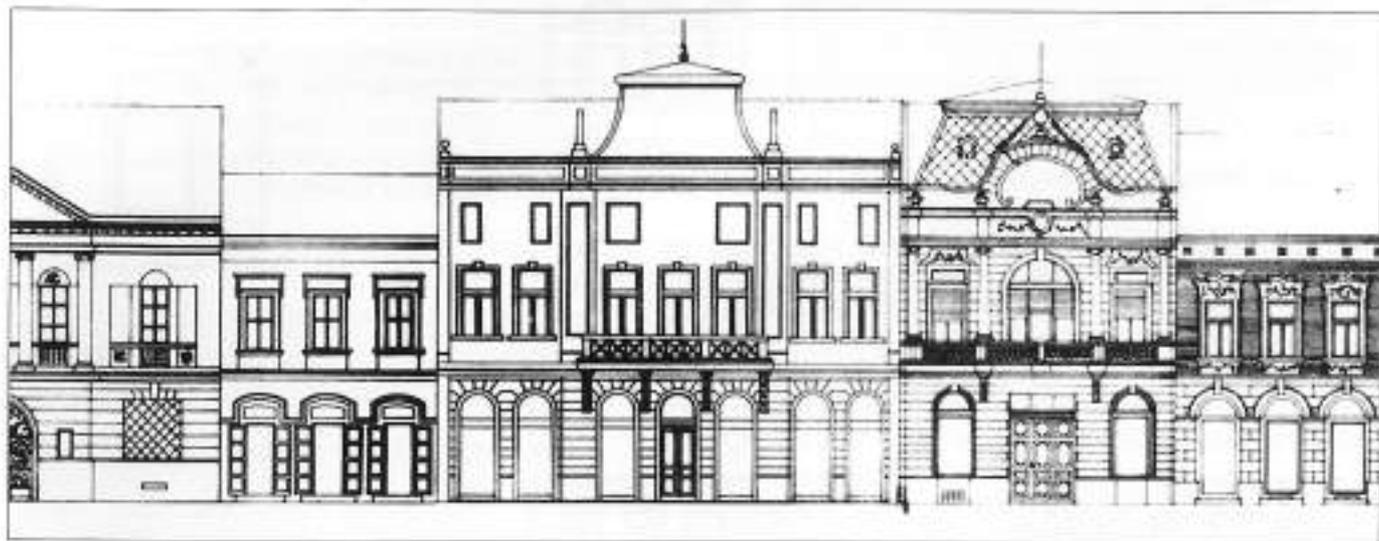
Novi Sad, Zmaj Jovina ulica, br. 15, idealna rekonstrukcija, 1968.

Detalj izvedenog

Dunavska ulica, Novi Sad, zatečeno stanje, 1968.

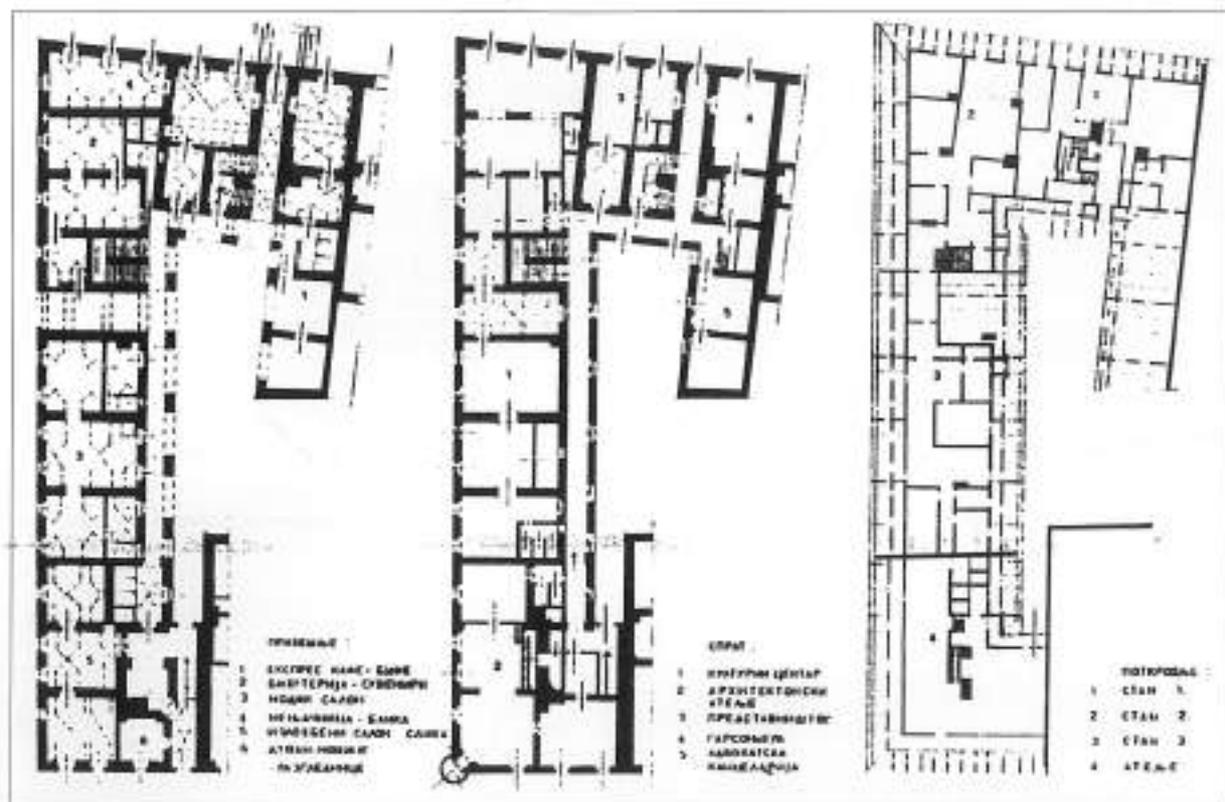
Dunavska ulica, Novi Sad, projektovana rekonstrukcija, 1968.

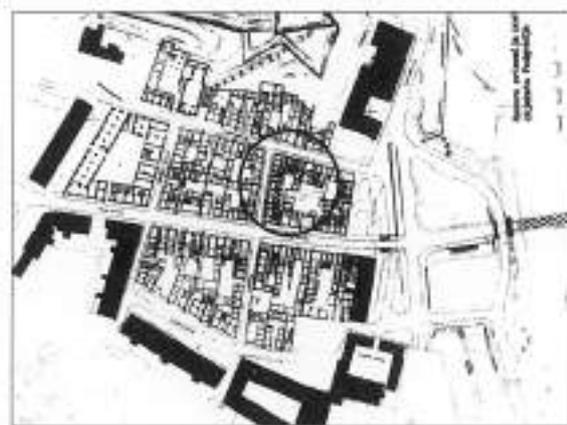
Novi Sad, Dunavska ulica br. 1, izgled pre intervencije, 1969/70.

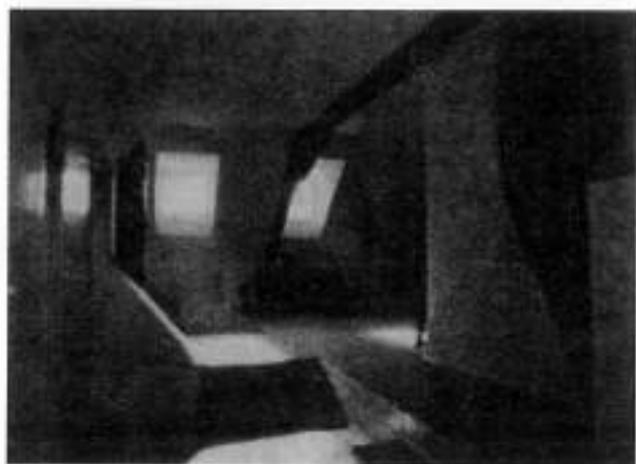
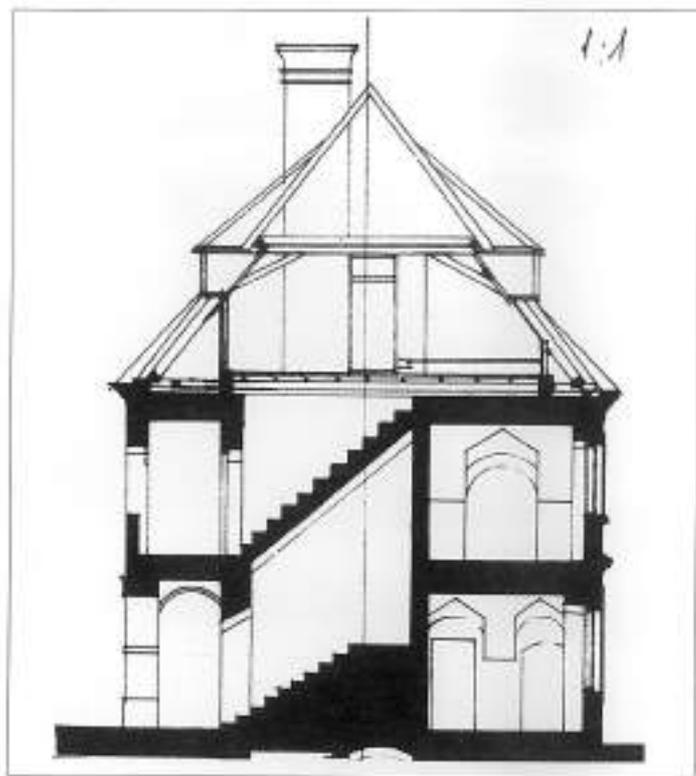
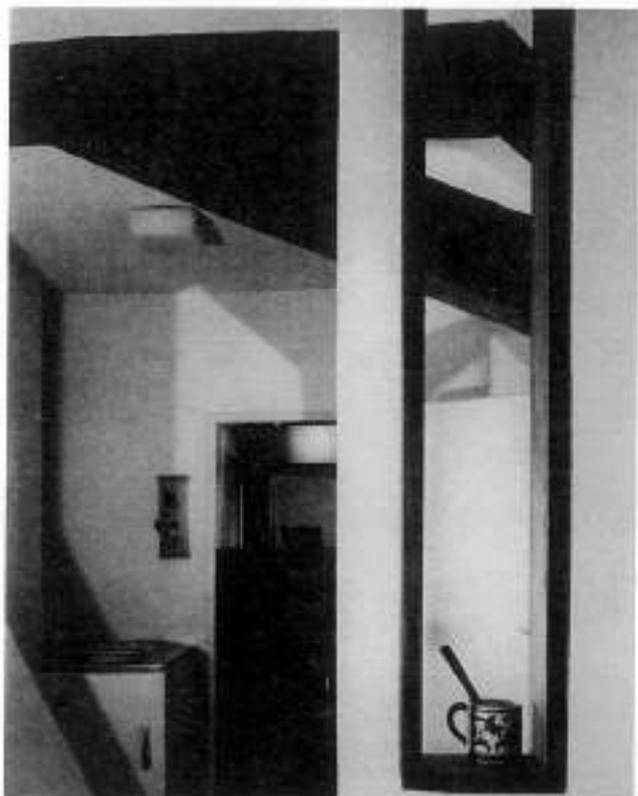

Posle intervencije, 1970.

Petrovaradin, 1969/70.

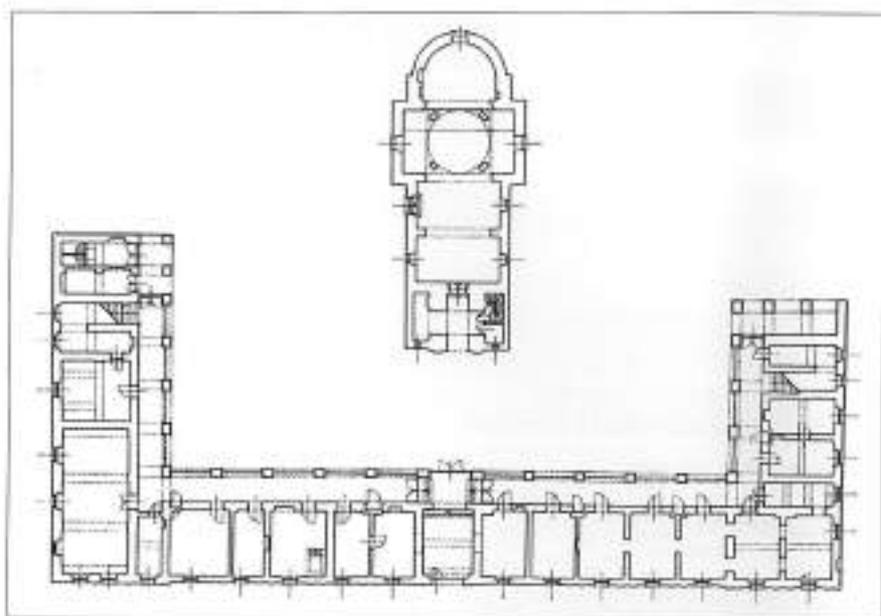
Petrovaradin, 1969/70.

Bodan, 1970 - 1974.

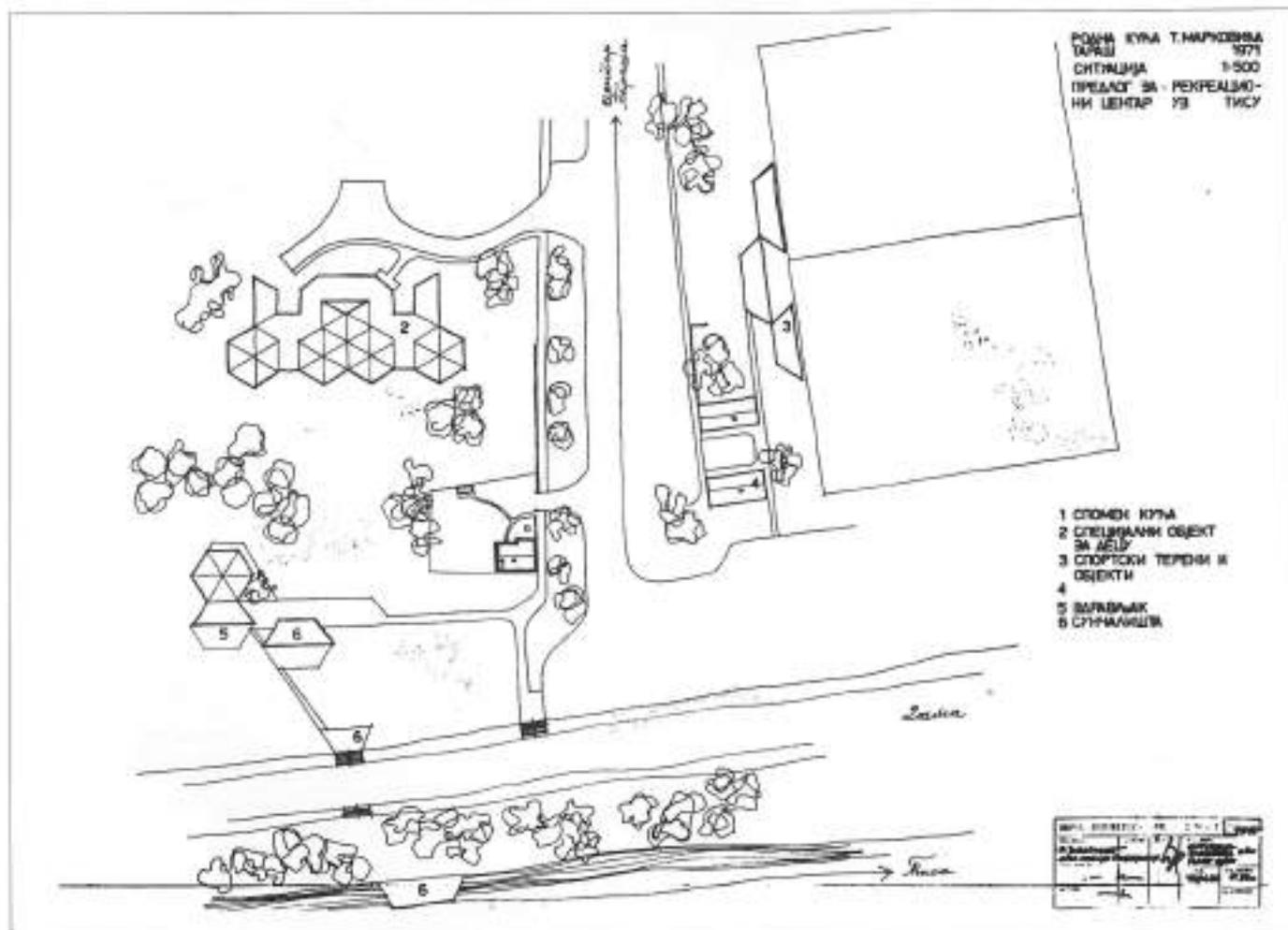

Bodan, 1970.

Bodan, 1970/74.

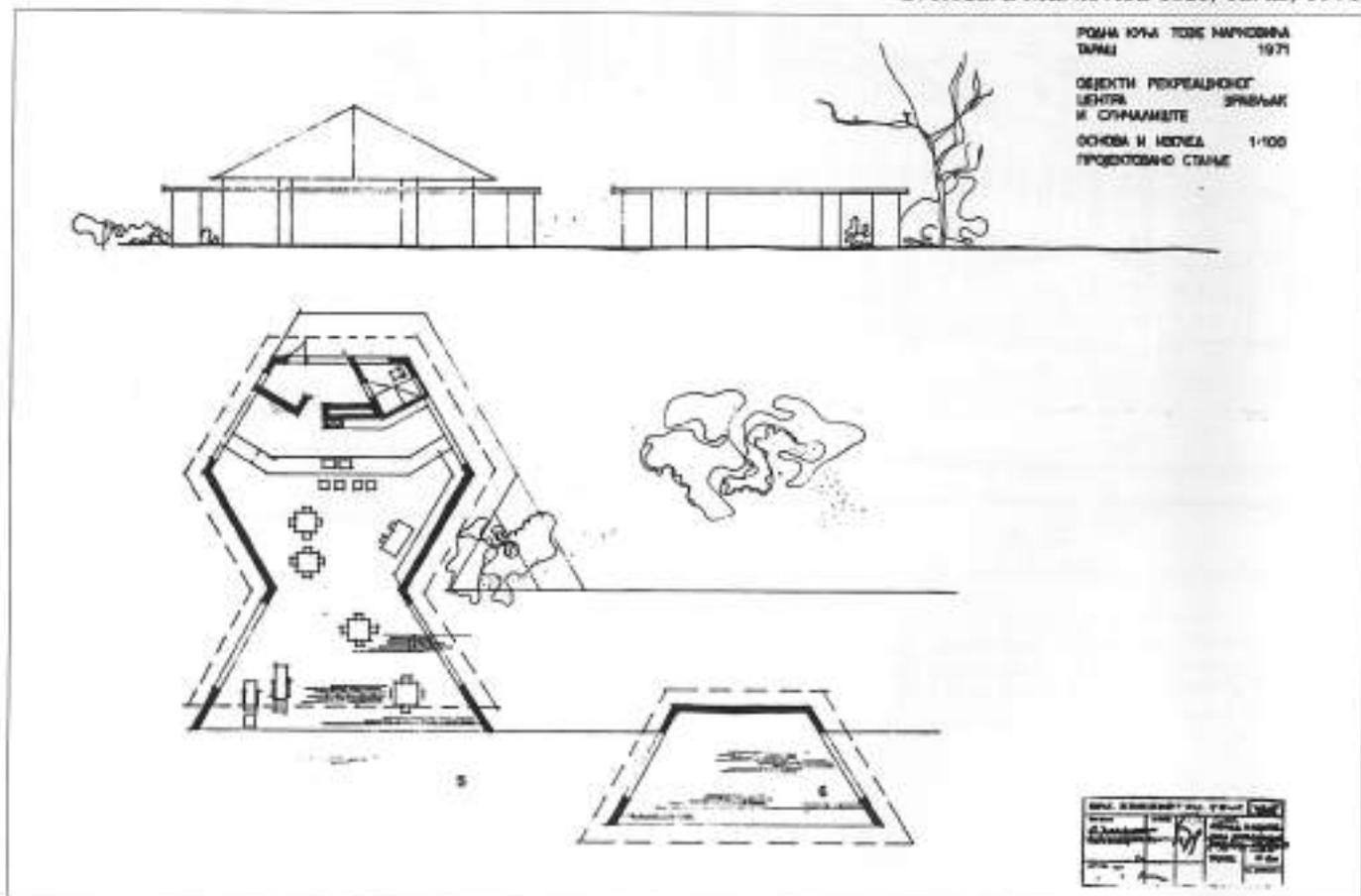

Rekreacioni centar uz rodnu kuću Svetozara Markovića Toze, Taraš, 1971.

*Rodna kuća heroja Svetozara
Markovića Toze, sanacija,
Taraš, 1971.*

*Rekreacioni centar uz rodnu kuću
Svetozara Markovića Toze, Taraš, 1971.*

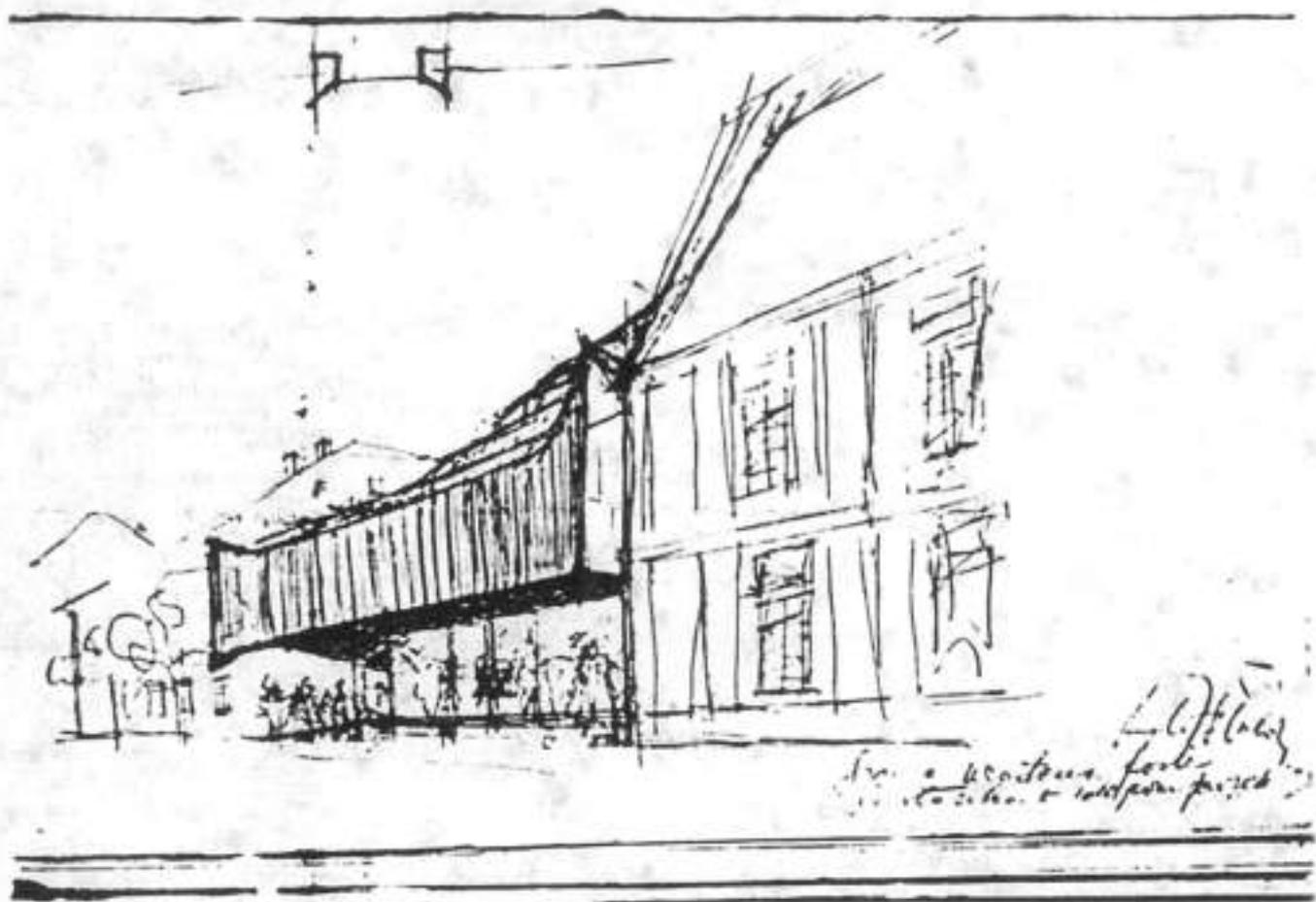

ПОЈАНА КОЈА ТОДЕ НАПИСОВА
ТАРАШ 1971

ОБЈЕКТИ РЕКРЕАЦИОНОГ
ЦЕНТРА СПРАВАК
И СТУДИЈАМИТЕ

ОСНОВА И ИДЕЈА 1:100
ПРОЈЕКЦИЈА СТАЊЕ

ИМЕНА	СТАЊЕ	ПРОЈЕКЦИЈА	ТАРАШ
С. МАРКОВИЋ	1971	1:100	1971
ТАРАШ	1971	1:100	1971
ТАРАШ	1971	1:100	1971

Sremska Mitrovica, uslovi za robnu kuću uz Muzej Srema

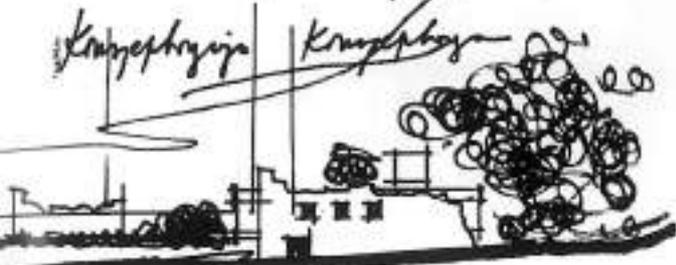

Мосты с пина

История - история

Криволинейная

Криволинейная

Мосты на сваях - на пина

Максимilian Jakobac
Мейна савна одобрена
Конака

1:500

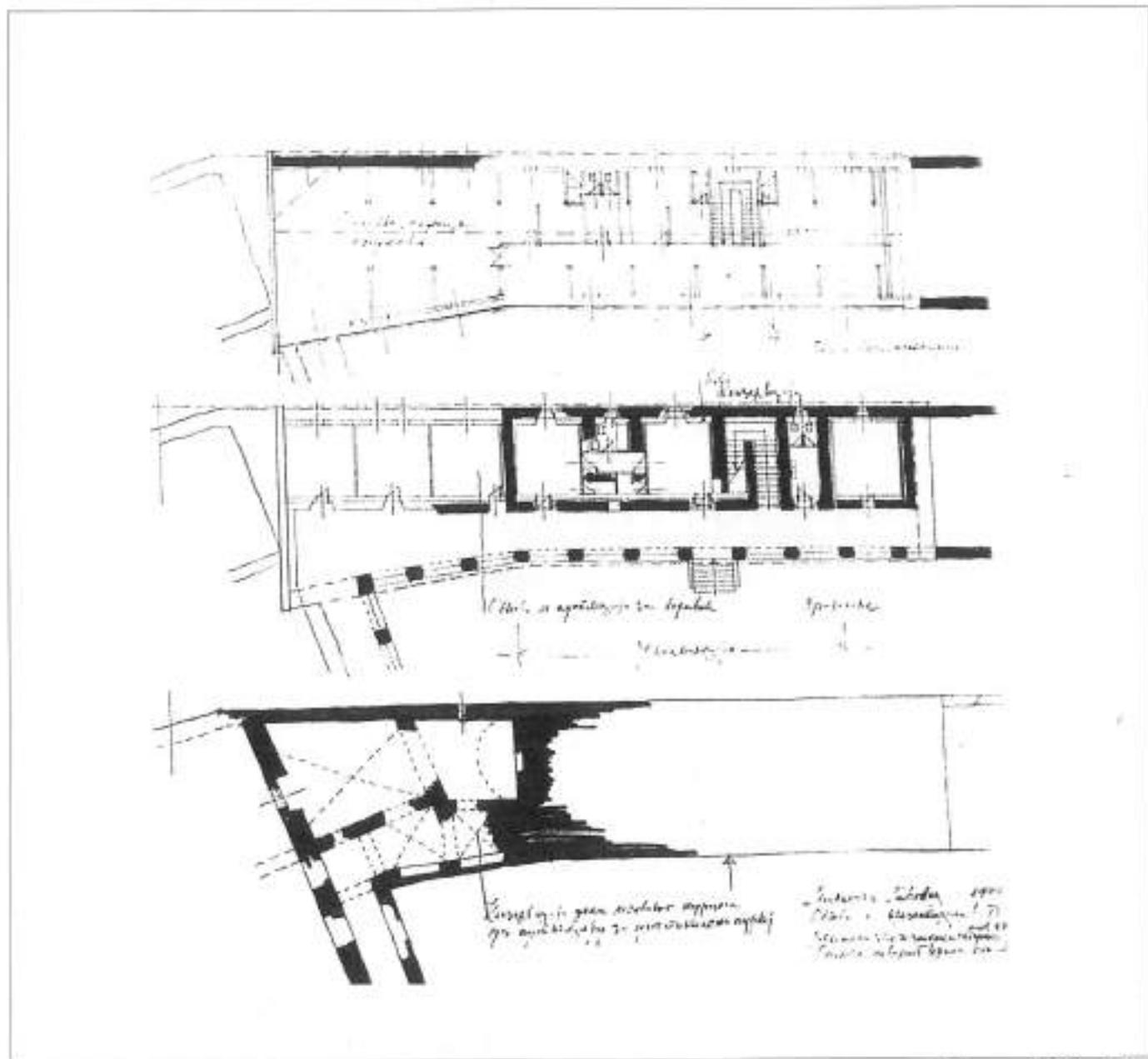
1974

byrd J

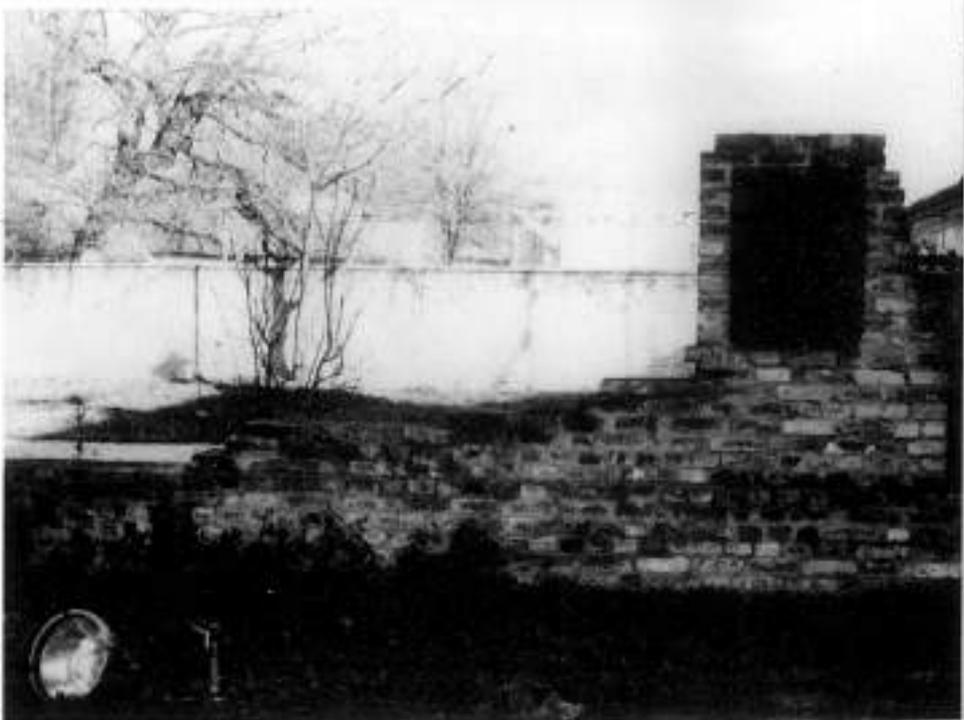
Котировка

сборка проекта - субект

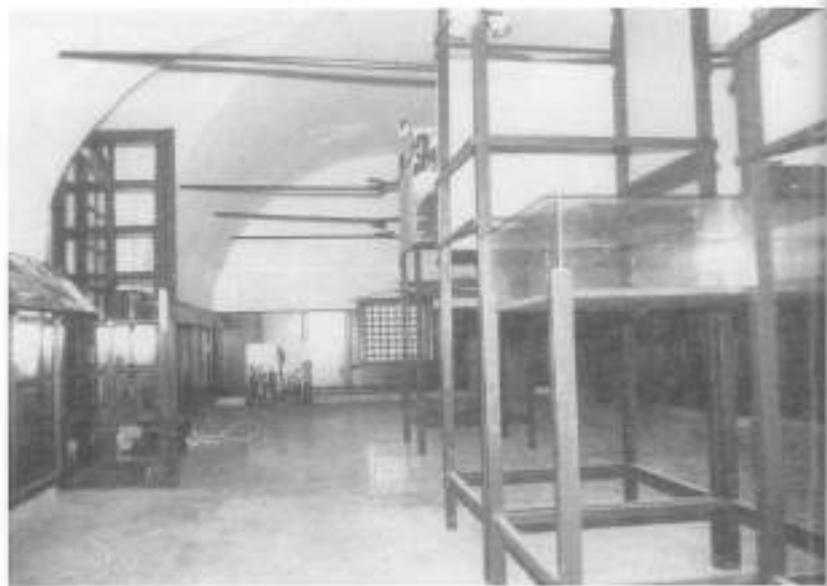
Rakovac, 1974.

Rakovac, 1972 - 1978.

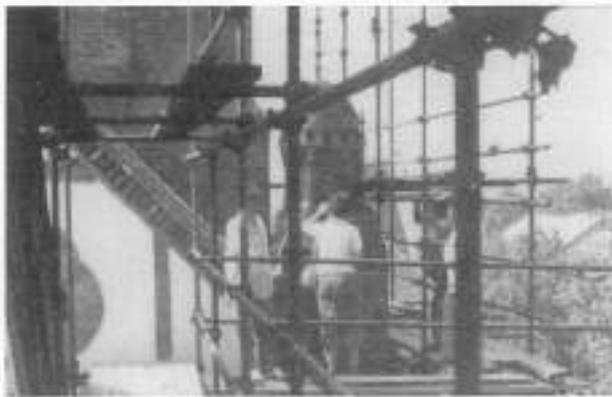

*Petrovaradin, Beogradska kapija, 1979.
Spomen - obeležje
mesta zatočenja J. B. Tita
Ploča: Jovan Soldatović*

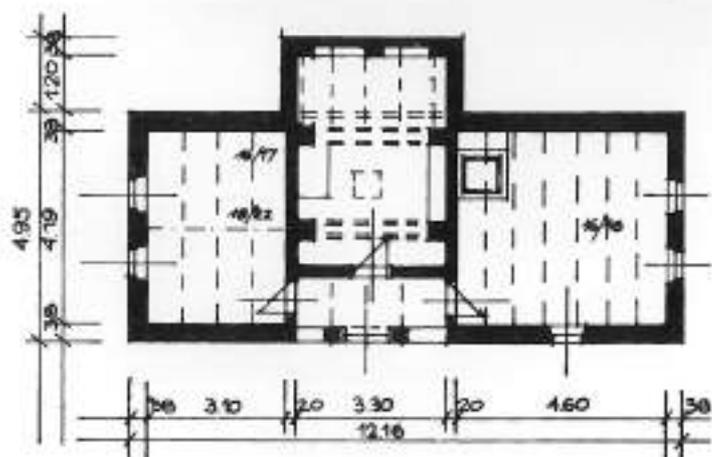
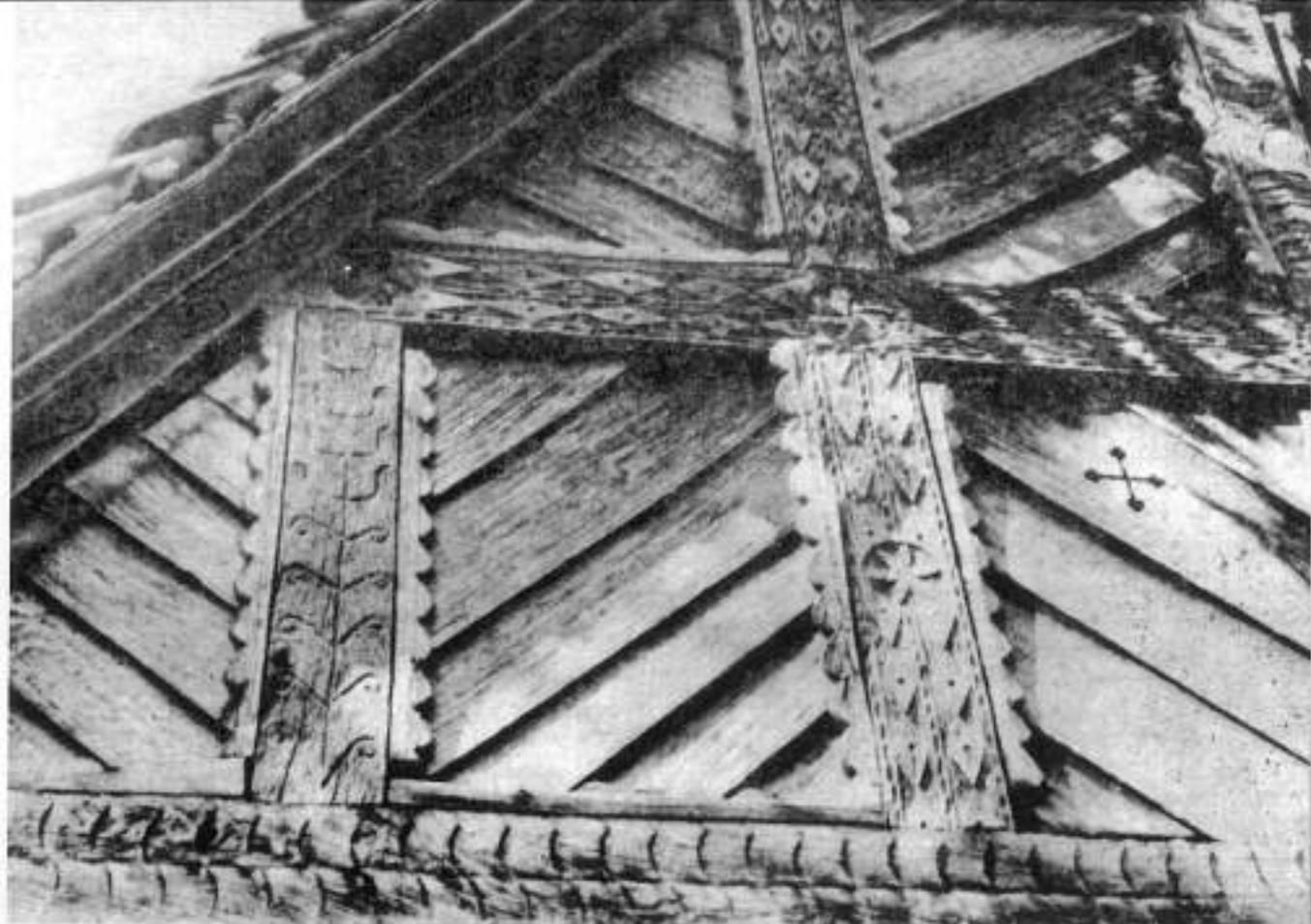

Petrovaradin, 1984. Beogradska kapija, Izložba i Omladinski klub

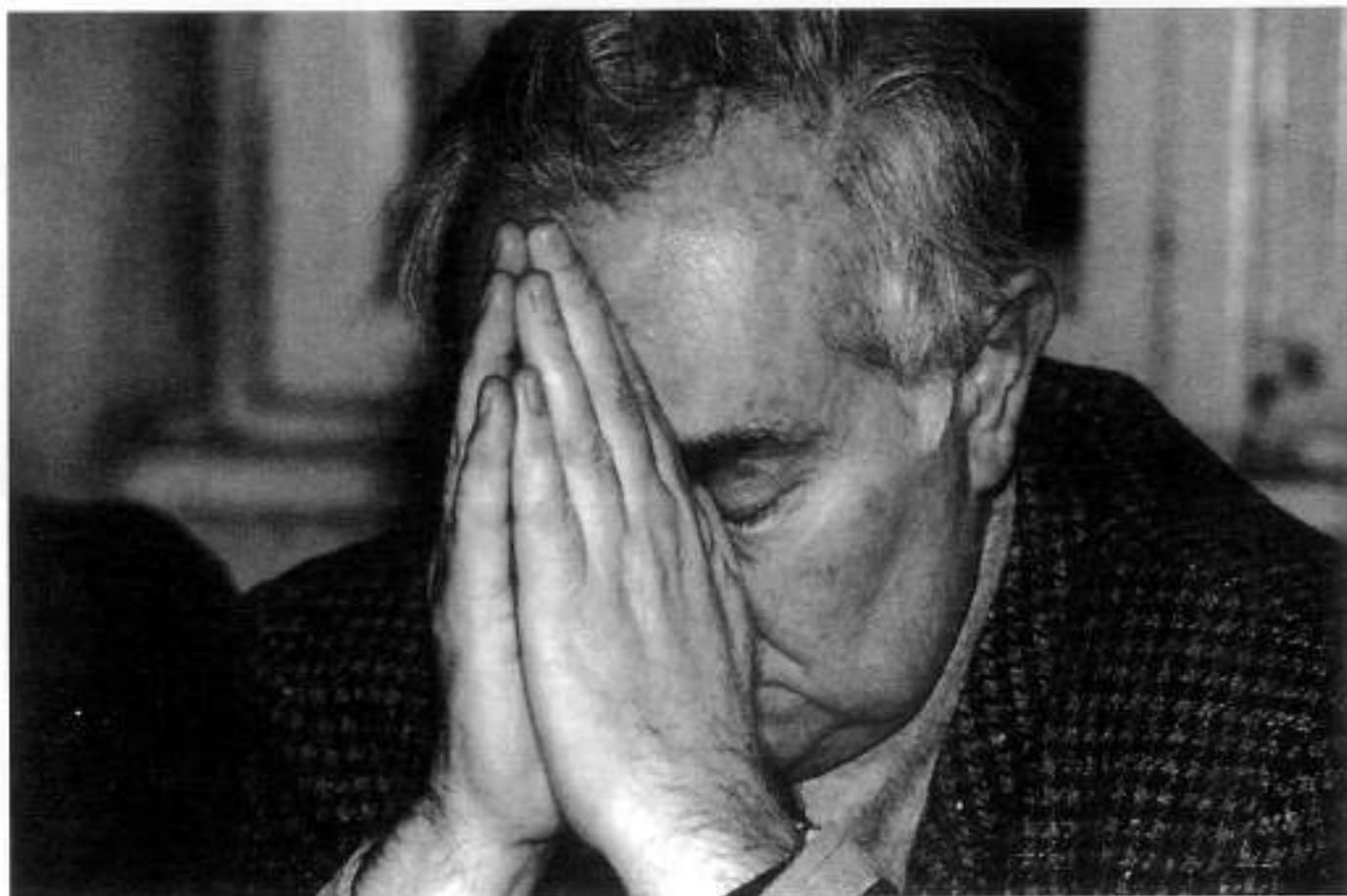

*Sinagoga, Novi Sad, 1985 - 1991. Konzervacija i revitalizacija
Projekat adaptacije arh. Milan Matović. Saradnice: arh. Mirjana Popov i Grozdana Mikitišin.
Obnovitelj krovnog pokrivača i limarije Bukovec Imre, Palić*

*Tovarnik, seoska kuća
osnova i detalj rezbarenog zabata
Tehnički snimak: S. Jovanović
Fotografija: Katarina Pivnički
Kuća srušena, zabat rastavljen i prenet
u Muzej Vojvodine 1974. godine*

Snimio: Dr Igor Marić, 2000.

Retrospektivna izložba 1964 - 2004, Novi Sad

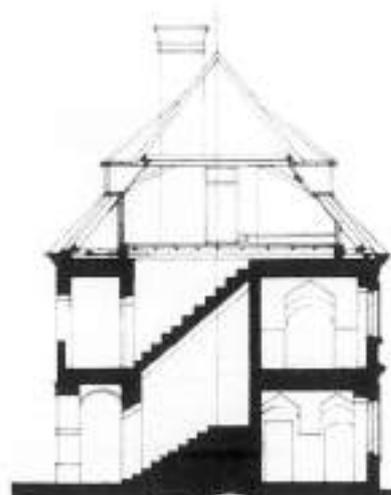
Lapidarni Muzeja Srema, Sremska Mitrovica, 1974.

Dunavska ulica, Novi Sad, zatečeno stanje, 1968.

Dunavska ulica, Novi Sad, projektovana rekonstrukcija, 1968.

Adaptacija potkrovlja.
Petrovaradinsku podgrađe, 1969/70
Presek, detalj / entonjef

„Izložba je ostvarenjima markirala vreme od četiri decenije. Za mene je to vremeplov ispunjen jedinstvenim druženjem u radu. Očevidno, Slobodan Jovanović je ostvario i trajne međaše svoga hoda kroz tugu i ushićenje primereno zaštitarima. Svakako, uvek nov i neponovljiv doživljaj je hodati gradom, čije lice si i sam oblikovao. Slobodan Jovanović se u njega ugradio, doprinosi i dalje, razmišljajući o mnoštvu neostvarenih ideja. Možda je i to smisao kreativnog angažmana. Uvek nanovo ostvariti simbiozu graditeljske baštine i savremene namene, revitalizacijom nasleđa proslediti u budućnost bogatstvo različitosti naših dana. Jer, nedvojbeno srhitektura je kultura, impresivan i monumentalan zapis o nama samima.“

Bela Duranci

Izložba Slobodana Jovanovića u Strazburu

Seleta, izložbeni paviljon

INVITATION
EINLADUNG

2004

LES JOURNÉES
DE L'ARCHITECTURE

8 - 24 OCTOBRE

WIRTSCHAFTS UNIVERSITÄT STRASBURG
THEMATA / LES THÈMES DE LA PROFESSION / TITOLI

// ARCHITECTURES TRANSFRONTALIÈRES
// GRENZÜBERSCHREITENDE ARCHITEXTUR

IIIIIIIIII INFORMATIONS / ANFRAGEN: 03 88 22 55 55

www.architectures-strasbourg.fr

ARCHITECTURES À NOVI SAD

Une exposition en trois volets illustre la richesse architecturale et l'urbanisme de la ville, autour de l'architecte Slobodan Jovanović.

Située à 70 km de Belgrade, au pied des trois frontières (Serbie, Hongrie et Slovaquie), entre le Danube, la Tisza et le Sava, Novi Sad (400 000 habitants) est la capitale de la région autonome de Voïvodine (Serbie-Monténégro). Héritée par ses populations mélangées, piétinée au cours des siècles sous la suite de divers empires et systèmes politiques, elle a été bombardée, brûlée, incendiée et n'a cessé de se reconstruire. Demeurée multiculturelle, elle a été le point de départ et d'aboutissement de l'initiative "Architectures de Novi Sad", laquelle vise à mettre en lumière la contribution de Slobodan Jovanović, architecte spécialiste dans le conservation des monuments historiques, à la sauvegarde du patrimoine. L'homme qui a plusieurs fois été chercheur-conseiller de la municipalité et rédacteur en chef de Dava, la revue de l'Ordre des architectes – compositeur en effet l'architecture comme un genre de l'identité locale dans le lieu. L'exposition présente par ailleurs les réalisations des lauréats du prix Tobakov, un hommage au pionnier de l'architecture moderne de la région, et une sélection de constructions récentes en Voïvodine.

III Architectures à Novi Sad, du 12 au 24 octobre aux Thermes à Selesia
Ouvert de 10h à 18h tous les jours sauf dimanche et lundi
Vernissage et conférence sur l'architecture en Voïvodine
de S. Jovanović et L. Kuzmanović jeudi 14 octobre à 18h
Entrée libre

*Ambasador SCG, gospođa Prica,
Sanja Lik Basarić i Slobodan
Jovanović*

SLOBODAN JOVANOVIĆ
Novi Sad

Culture de l'espace -
Architecture - Espace culturel
Raumkultur - Baukunst -
Raum der Kultur

□

www.architectures-strasbourg.fr

*Žan Mari, predsednik Asocijacije
arhitekata Strazbura i autor izložbe*

DaNS

DRUŠTVO ARHITEKATA NOVOG SADA

USTANOVILO JE 1994 GODINE KAO NAJVIŠE PRIZNANJE ČLANOVIMA DRUŠTVA ARHITEKATA NOVOG SADA
ZA IZUZETAN, STVARALAČKI I PREGALAČKI DOPRINOS ARHITEKTURI

TABAKOVIĆEVU NAGRADU ZA ARHITEKTURU